

Notikums ložā

2008

Noskanēja trešais zvans, un šīvakara izrāde Burgteātra Lielajā zālē varēja sākties. Tā bija kāda pagājušā gadsimta 50. gadu viduvēja amerikāņu dramaturga un kinoscenārista Gregora Smita komēdija “Neņem galvā!”, kuras centrā dažnedažādi ālējās divi par meičām pārģērbti puīši. Abus galvenos varoņus tēloja ļoti labi aktieri, tāpēc varēja atļauties gan smīdināt publiku, gan likt aizdomāties par eksistenciālām lietām, lai pēc brīža atkal piespiestu zāli nograndēt smieklos. Viss tika paveikts labas gaumes un stila robežās. Cilvēkiem šī komēdija patika. Nu jau gandrīz divdesmit gadus kopš neatkarības atgūšanas teātri iestudēja šāda tipa *gabalus*, cītīgi pārlicinot publiku, ka viņa tieši to vēlas, jo “neviens taču negrib teātrī risināt smagas problēmas, to jau tāpat dzīvē ir gana, visi grib atpūsties un aizmirst pelēko ikdienu”. Vai tā tiešām ir, to publikai neviens neprasīja. Lai nāk un smejas, ko tur daudz diskutēt! Un publika jau nāca arī. Vēlāk atsauksmju komentāros gan pavīdēja pa kritiskam izteikumam, taču sajūsmas saucienu bija krietni vairāk. Par tiem parūpējās arī Burgteātra sabiedrisko attiecību speciālisti un viņu tuvinieki.

Jaunā aktrise Signe Klinkāne pēc otrās ainas nonāca no skatuves un devās uz savu ģērbtuvi.

– Nu, kā tur iet? – apjautājās kolēģis Miervaldis Sūrums, kurš turpat netālu kāpņu telpā smēķēja.

– Zini, tāda nedaudz dīvaina publika, – Signe attrauca, – pagaidām sēž kā sālsstabi.

– Oho! Nu, gan ar laiku iesils, tu jau zini, kādi ir letiņi – auksti kā suņa purns.

Signe pasmaidīja un aizvēra aiz sevis ģērbtuves durvis. Veikli atsitusi vaļā klēpjatora vāku, viņa ņēmās pārbaudīt pastkasti. Miļotais puisis bija aizsūtīts komandējumā, tāpēc meiča nepacietīgi gaidīja kādu virtuālu mīlas apliecinājumu. Aleksandrs pēc ārzemnieku modes sevi dēvēja par Aleksu un lūdza, lai tā dara arī citi tuvinieki un paziņas, bet tie gan galvenokārt turējās pie tā paša vecā labā Alekša. Viņu romāns bija sācies apmēram pirms pusgada un nu pamazām vērsās plašumā un dziļumā. Puisis bija nule izcepts jurists, strādāja par advokātu un pašlaik atradās kādā no provinces pilsētiņām Latvijas austrumos.

Signe Burgteātrī strādāja trešo sezonu un bija cieši nolēmusi kļūt par zvaigzni. Glīta, samērīgu augumu, lielām, spožām acīm un kuplu meduskrāsas matu kodeļu – visi priekšnosacījumi, lai šo statusu sasniegtu. Talants? Pasakiet, kurš zina, kas īsti ir aktiera talants! Dabas dotas dāvanas? Kādas? Prasme attēlot dažādus tipāžus un darīt to dabiski vai, kā teātrī saka, – organiski? Gribspēks, vēlme uzturēt sevi formā, pilnveidoties gan garīgi, gan fiziski? Spēja pielikt talantam klāt tos 90 % darba? Signe to nezināja, taču intuitīvi juta, ka vienmēr un visur jācenšas sevi parādīt no labās puses. Viņa nekad neaizmirsā uzsmaidīt dežurantam, neuzkrītoši nolikt uz

administratores galda kādu kārumiņu, puķīti vai sezonai atbilstošu simbolu – svecīti, krāsotu olu, pūpolu buntīti. Signe ievilka dziļāk vaigos bedrītes, kad pretī nāca direktors, ko teātrī dēvēja par intendantu, no sirds smējās par režisoru jokiem un goda dienās vienmēr centās viņus visus apsveikt.

Burgteātrī laurus jau plūca viena dīva vai zvaigzne, kā nu jums labpatīk, – Sintija Šņākuma – šmauga blondīne, gana nekaunīga, gana efektīga –, par kuru runāja, ka viņa pie lomām tiek caur režisoru guļamistabu. Bet par kuru talantīgu aktrisi tādas runas nav klīdušas un neklīdīs? Cik tur patiesības, to zina tikai paši iesaistītie. Turklāt Sintijai bija sācies vētrains romāns ar Miervaldi, un tas noveda abus mīlniekus līdz loģiskajam iznākumam – kopdzīvei. Sintija pašlaik bija topā visos preses izdevumos, kuros vien publicēja stāstus par jaunām, talantīgām dāmām. Pavisam nesen aktrise bija pārsteigusi savus cienītājus, ļaujoties žurnāla *Playboy* fotosesijai, tāpēc fani dedzīgi apsprieda viņas dupša apaļumus, krūšu formu un muguras izliekumu, bet sieviešu kārtas kolēģes vīpsnāja par nagu lakas vulgāro toni un neizdevīgi izgaismotajām ausu līpiņām. Sintija šajās runās neklausījās, viņai bija gluži vienalga, ko runā vieni un ko – otri, galvenais, ka runā.

Signes uzdevums nu bija ne tikai izveidot savu aktrises karjeru, bet sist pušu Sintiju, kļūt Burgteātrī par zvaigzni numur viens. Protams, viņa tika intervēta, aicināta piedalīties dažādos šovos un projektos, tomēr par valsts mēroga slavu pagaidām runāt nevarēja. Viņas draugam netrūka paziņu, to skaitā – sabiedrisko attiecību speciālistu, tāpēc viņš tika apsolijs mīļotajai

meitenei uzzināt, no kuras puses vislabāk ķerties klāt slavas kaldināšanai.

Klēpj datorā kaut kas tā kā iepīkstējās, kā noplunkšķēja, un Signe saprata, ka mīļotais ienācis skaipā. Kā tad! Uz ekrāna parādījās smaidoša vīrieša seja ar uzrakstu *Alex* un moto “*Take it easy!*” (Ņem to viegli!). Translācijas tīklā iesprakšķējās izrādes vadītājas balss: “Trešā aina, trešā aina...” Tā Signei bija brīva, tāpēc viņa ienira skaipā gluži kā smaržīgā vannā. Bija dažas lietas, ko steigšus vajadzēja pārrunāt ar Aleksandru.

Zālē šajā laikā nekas nebija mainījies. Publika sēdēja kā stingusi, un aktieri, lai cik godprātīgi arī censtos, no zāles sajuta vienīgi klusumu un ledainu vēsumu. Sākumā gan šur un tur atskanēja pa dāmu smieklīgam, taču neviens viņām nepiebalsoja, un tā nu draiskās ķīķinātājas drīz vien apklusā. Zālē sēdēja diezgan daudz vīriešu, un tā vien šķita, ka vēsums plūst akurāt no viņiem. Nē, nu varēja jau saprast – večiem palaikam negāja pie sirds, ka viņu sugas brāļi iztaisījās par sievietēm un uzvedās, viņuprāt, nepiedienīgi un kārtīga vīrieša necienīgi. Labi, teātrī tādas lietas notiek, lai viņi to dara, ja tā liek režisors un vēl maksā par to naudu, bet priecāties par to un ķīķināt? Nu, piedodiet... Tad trešajā ainā viens no galvenajiem varoņiem, smieklīgi tipinādams augstpapēžu kurpēs, smalkā balsī iepīkstējās:

– Es nesaprotu, ko tie kaimiņi tur bļautās! Kaut kādi mūsējie esot iesituši sasodītajiem ukraiņiem 2:1...

Tajā brīdī ar varenu brīkšķi zālē salūza ledus, pēkšņi to pāršalca ovāciju vilnis un nodārdēja aplausi. Un man,

šīs grāmatas autorei Margaritai Grietēnai, kura sēdēja 2. ložas 1. vietā, pēkšņi *pielēca*, kas bija zāli sastindzinājis! Šovakar taču Rīgas “Dinamo” spēlēja ar Ukrainas “Donbasu”! Tāpēc jau arī mans draugs Ivo kategoriski atteicās nākt uz teātri, jo bija iecerējis zvilnēt pie televizora un kliegt par mūsu hokejistiem. (Kaut arī mana draudzene Ārija, kas pirms dažiem gadiem bija noprecējusi Burgteātra premjeru Almantu, regulāri mūs apgādāja ar labu labajām brīvbiļetēm uz visām izrādēm, kuras, viņasprāt, mums bija jāredz.) Un tieši to pašu, ko Ivo, bija vēlējušies arī tie vairāki simti vīru, kurus viņu laulenes aiz padusēm, ausīm un matiem bija atstiepušas uz teātri (biļetes iegādātas jau pirms pāris mēnešiem, kad par hokeja maču vēl nekas nebija zināms!). Spēle iet gar degunu un vēl piedevām jāskatās uz šo balagānu, kā te divi normāli džeki ākstās – kurš kārtīgs vecis spēj to sagremot?! Taču, kad izrādījās, ka viņpus priekškaram arī ir tādi paši veči kā šie te, zālē, ka arī viņiem kaut kur aizkulisēs aifonos klusi murmina sporta komentētāji, ka viņi jo labi saprot savu vīrieškārtas skatītāju mokas zālē un ir gatavi solidarizēties – paši jau arī nevar, kā nākas, izbūvēt spēli, jo laiku pa laikam tomēr jāparādās uz skatuves, tad atmosfēra Burgteātra Lielajā zālē krasi mainījās. No naidniekiem, laika un hokejspēles priekša zagļiem aktieri pārvērtās par draugiem, kurus klājas atbalstīt gluži tāpat kā sportistus. Un nu zāle viņņojās siltā sapratnē, skanēja smieklī, klusa čukstēšana – vārdu sakot, viss, kas piedien jautrai komēdijai.

Starpbrīdī paņēmu vienu kafiju un kārtējo reizi nošķendējos – pilsētā gandrīz nekur nevar dabūt īsti karstu

kafiju, it īpaši, ja vēlies to ar pienu. Savukārt Burgteātra kafejnīcā tā vienmēr ir tik karsta, ka nepaspēj īsajā starpbrīdī to, kā nākas, nobaudīt... Pēc otrā zvana apšēdos savā vietā un nejauši uzmetu acis blakus ložai, kurā sēdēja sirms kungs. Viņam līdzās bija piemeties jauneklis melnā ādas jakā, kuru iepriekš nebiju pamanījis. Izrāde turpinājās, un es vairs galvu apkārt negrozīju. Kad visi pārpratumi bija noskaidroti, “nepareizie” pāri izšķīrušies, “pareizie” – satikušies, publika kārtīgi izsmējusies, tad arī priekšgars aizvērās. Aplausi atkal lika skatuvei atklāties, vietu ierādītājas uznesa puķes abiem meiteņu lindrakos ģērbtajiem puisiem un Signei – jaunajai aktrisei, kura tēloja kādu panaivu restorāna viesmīli. Dedzīgi aplaudēju, kad pēkšņi līdzās sajutu kaut ko dīvainu. Pagriezu galvu pret pirmo ložu un, sev par milzīgu pārsieģumu, ieraudzīju, ka kungs, kas sēdēja krēslā, neaplaudē un izskatās aizmidzis. Jaunekli melnajā jakā ložā vairs neredzēja. “Vīram kļuvis slikti?” nodomāju. “Jāpaskatās, kas ar viņu ir.” Tagad visur raksta – nepaejiet garām cilvēkam, kurš guļ sniegā uz ielas, varbūt viņš nemaz nav piedzēries. Šis jau nu diez vai būs alkoholu brūķējis, izskatās gana solīds. Un sēž tak tomēr ložā, kur biļetes maksā pieklājīgi. Pārlicos pāri barjerai un papurināju vīrieti aiz pleca.

– Atvainojiet... Vai jums slikti?...

Pamanīju, ka acis viņam plaši iepleestas. No mana pie-skāriena vīrieša galva noslīga uz krūtīm, bet pats lēnām sāka gāzties uz sāniem. Paniskās bailēs atrāvos no kaimiņa un piešāvu mutei priekšā roku, lai neieklietos skaļā balsī.

Zāle turpināja dārdēt aplausos.

Čīps un Deils

1983

V alsts venerisko slimību novēršanas dienestā (VVSND), gan personāla starpā, gan pilsētā sauktu vienkārši par triperbāru, šī bija parasta pirmdiena. Operatīvās grupas priekšnieks Klāvs Bertolds bija ieradies darbā tā paagrāk, lai sagatavotu dažas atskaites, ko pēkšņi pieprasīja Veselības aizsardzības ministrijas statistikas nodaļa. Medmāsiņas vēl nebija ieradušās, tāpēc Klāvam pašam nācās vandīties pa skapjiem un seifu, lai dabūtu vajadzīgos datus. Protams, nekādu lielo prieku tas vīram nesagādāja, tāpēc viņš pie sevis nikni bubināja:

– Atskaiti viņiem vajag, ko domājies... Dienaszagļi tādi! Darīt viņiem nav ko, tad izgudro visādas muļķības! Pakaļā šiem iebāzt to atskaiti...

Septiņdesmito gadu vidū Latvijā notika kaut kas visnotaļ nepatīkams – sāka izplatīties sasilšanās gadījumi ar sifilisu. Neticami, taču tolaik neviens īsti nezināja, ko šī slimība nozīmē. Uzskatīja to gandrīz vai par iesnām – sak, nedēļu puņķosies, pēc tam pāries. Nekas sevišķs jau sākumā arī nenotika – parasti uz intīmajiem orgāniem veidojās čūla, kas nesāpēja un neniezēja, citiem parādījās

izdalījumi, dažs tos nemaz nepamanīja. Kurš no šādiem simptomiem jutās traucēts, tas gāja pie venerologa, bet lielais vairums ārstējās paši kā nu mācēdami vai vispār nelikās ne zinis. Pēc nedēļas akūtie simptomi izzuda, bet par sekām, ko atstāj sifliss, reti kurš tolaik nojauta. Mācījušies par tām, protams, bija venerologi, bet pārējo specialitāšu mediķi par seksuāli transmisīvajām slimībām vispār neinteresējās. Neaizmirsīsim, ka 70. gadi bija padomju režīma stagnācijas uzplaukuma laiks, ka visi dzīvoja valstī, kurā sekā kā tāda vispār nebija. Kā tas iespējams, jūs teiksiet, ja jau pastāvēja dzimstības statistika? Vai tad šo atskaišu virsrakstā tika teikts “Stārķu rosības vidējie rādītāji *nn* gadā”? Un, ja tie nebija stārķi, tad interesanti, kā citādi izskaidroja bērnu rašanos, ja ne dzimumakta rezultātā? Redziet, Padomju Savienība vispār bija valsts, kurā daudz kas balstījās uz paradoksiem. Visiem bija darbs, bet neviens neko nenopelnīja. Nevienam nebija naudas, bet visi jutās pārtikuši. Veikalos baloja tukši plaukti, bet visiem mājās viss nepieciešamais bija. Nevienam nekā netrūka, taču visi kurnēja. Visi kurnēja, tomēr gāja un balsoja “par”. Nu un tādā garā. Bērni dzima, un neviens par to nebrīnījās, lai gan “ar seksu nenodarbojās”. Kur tādā gadījumā varēja rasties veneriskās slimības? Sievietēm no tā, ka sēdējušas publiskajā tualetē uz netīra klozeta riņķa, vīriešiem – tāpēc, ka čurājuši pret vēju?...

Tomēr laika gaitā šo ļoti smago slimību saķērušajiem sākās dažādi sarežģījumi. Jaunkundzēm iekaisa olnīcas, veidojās saaugumi, un bieži gadījās ārpusdzemdes grūtniecība. Veči dabūja prostatītu, kļuva neauglīgi. Kaut kas

no šīs informācijas, protams, nonāca arī līdz varas gaitēm, taču tur jau nesēdēja par vidusmēra pilsoņiem daudz gudrāki indivīdi. Tie ieteica publiskajās tualetēs izlikt brīdinošus plakātus – sak, nesēdi uz netīra poda, mazgā kārtīgi rokas un tā tālāk. Klāvs un viņa kolēģi ņirdza par to, vēderus turēdami. Viņi labi zināja, ka ar sifilisu visvieglāk inficēties dzimumceļā. Protams, bija gadījumi, kad mikroorganisms bālā treponēma vai vienkārši spiroheta uz gļotādas nokļuva arī citādi, taču tas notika samērā reti.

Padomju Savienībā tomēr bija kāda iestāde, kas ne-centās visos gadījumos vēlamo pieņemt par esošo, bet gan rakās līdz saknei, it īpaši jautājumos, kas apdraudēja valsts drošību. Un tā bija Valsts Drošības komiteja vai VDK, tautā dēvēta vienkārši par čeku. Uzzinājusi, ka pārāk bieži triperbārā ierodas nobijušies un izmisuši ļautiņi, kas gadījuma sakaru rezultātā iekrituši sifilisa slazdos, VDK valsts izpildorgāniem sirsnīgi ieteica nodibināt operatīvo grupu, kas bija tieši saistīta ar epidēmiskajām ķēdītēm. Tās uzdevums bija noskaidrot infekcijas avotu un izolēt to no turpmākiem seksuāliem sakariem, bet cietušās personas pakļaut profilaktiskai ārstēšanai. Tāda dziedināšana aizņēma apmēram trīs četras nedēļas; savukārt, ja draiskulis vai vieglprāte pusstundas, stundas laikā pēc neprātīgā seksa seansa ieradās profilakses kabinetā, tad medicīniskās manipulācijas, kas tika veiktas, 99 procentos gadījumu garantēja nesaslimšanu.

Un, lūk, tieši šādā operatīvajā grupā par priekšnieku strādāja mūsu jaunais paziņa Klāvs Bertolds, kuru pame-tām rakņājamies pa mapēm, dokumentus meklējot un

burkšķot par Veselības aizsardzības ministrijas ierēdņu birokrātijas izpausmēm.

Ap astoņiem durvis atvērās un kabinetā klupšus ieklupa Klāva vietnieks un draugs – feldšeris Roberts Mičulis. Viņam tikko bija beigusies diennakts dežūra profilakses kabinetā, un Robis ienāca pārmit pāris vārdu ar kolēģi un priekšnieku, lai pēc tam nekavējoties dotos mājās gulēt.

Abi venerisko slimību apkarotāji parasti strādāja tandēmā, reizēm arī brīvo laiku pavadīja kopā, lai gan ģimene un bērni bija gan vienam, gan otram. Viņus vienoja kopēja kaislība uz aliņiem un – nav ko slēpt! – reizēm arī ko grādīgāku. Alus tomēr bija vīru īstais dzēriens. Abi draugi tika apguvuši visus vietējos veikalus un ieskrietuves, kur vien rūgto dziru bija cerības dabūt. Zināja, kas cikos veras vaļā un ciet, kad veikalā ir pievedums, kad nāks “sencītis” no Cēsīm, kad Bauskas tumšais un kad atvedīs Tērvetes īpašo. Kad šie, krietnu pudeļu bateriju sapirkuši, sēdēja vienā no divām operatīvās grupas mašīnām un plītēja, no turienes atskanēja smieklī un beigu beigās arī pašķība dziedāšana. Kolēģi, kas tobrīd strādāja, abus draugus bija iesaukuši par Čipu un Deilu – divu palaidnīgu Disneja radīto vāverēnu vārdos. Lai gan amerikāņu filmas tolaik nevarēja skatīties tik brīvi kā tagad, šāda tāda informācija par Bembiju, Mikipelīti, Sniegbaltīti un Čipu un Deilu līdz padomju cilvēkam bija atplūdusi.

Abi kolēģi savā laikā bija beiguši vienu un to pašu medicīnas skolu, ko Latvijā uzskatīja par vienu no labākajām. Lekcijas lasīja tie paši profesori, kas Medicīnas institūtā, tāpēc profesionālo izglītību šīs skolas audzēkņi

ieguva gluži tādu pašu kā institūtā. Augstākās izglītības diplomu viņi nesaņēma tikai tāpēc, ka nebija mācījušies dialektisko un vēsturisko materiālismu, kapitālisma un sociālisma politekonomiju, kā arī zinātnisko komunismu, un to, jāatzīst, par zaudējumu nu nekādi neuzskatīja. Viss pārējais medicīnas skolas absolventiem bija tieši tāds pats kā institūta beidzējiem.

– Nu kā tad nakts pagāja? – bez īpašas intereses, drīzāk pieklājības pēc apjautājās Klāvs, kura iesauka bija Deils.

Gadījās dežūras, kad feldšera mieru neiztraucēja neviens patients, tikai ne sestdienu un svētdienu naktīs. Tad reizēm aiz durvīm stāvēja rinda. Nāca iereibuši kungji, nāca prostitutas, kuras bija “piešņācis” kārtējais klients, solīdams izmantot prezervatīvu, bet pēdējā brīdī no tā atteikdamies. Ieskrēja puīši no armijas daļas, kas bija paņēmuši brīvsoli un saķēruši kādu meiču kaut kur Sarkandaugavā vai Maskavas forštatē.

– Normāli. Kā jau svētdien... Viens tips bija interesants. Tāds neliela auguma krieviņš, izklausījās no inteligentajiem. Samulsis murmināja, ka kafejnīcā iepazīties ar meiču... Draugs viņam ieteicis jozt šurp, pats arī esot bijis pie manis.

– Un kas tur īpašs?

– Man likās, vai čalis nav no Ezermalas bāzes.

– Kosmonauts, domā?

– Jā, tā varētu būt. Viņi tur pašlaik trenējas.

– Izslēgts nav. Viņiem jau tā disciplīna militāra. Un, kad pārlec pāri sētai, tad dāmu izvēle nav pārāk liela. – Klāvs nosmējās.

Bija ieradušās medmāsiņas, un Klāvs aizgāja skaidrot viņām, kādas tieši veidlapas jāaizpilda tai sasodītajai ministrijai. Roberts, saukts par Čipu, jau grasījās celties, lai dotos mājup, kad ienāca pats lielais priekšnieks – dienesta vadītājs dakteris Zeļenkovs.

– Labrīt, kolēģi Mičuli! Labi, ka esat uz vietas. – Priekšnieks apsēdās pie galda.

– Labrīt! – atbildēja Roberts. – Es pēc dežūras...

– Labi, labi, tikai viens jautājums. Man vajag, lai jūs paskatāties homoseksuāļu sarakstus. Jāpārbauda viens uzvārds.

Roberts piecēlās, paņēma atvilktnē atslēgu un devās pie seifa, kas bija iebūvēts sienā. Tajā glabājās valsts homoseksuālo personu saraksti, atzīmēti bija apmēram 400 indivīdi.

– Paskaties, vai tev tur ir tāds Sorokins Aleksandrs, dzimis 1948. gadā.

Roberts brauca ar pirkstu pa saraksta beigām, kur varēja būt burts “S”.

– Ir tāds. Aleksandrs Matvejevičs, Iekšlietu ministrijas vecākais milicijas leitnants.

– Hm... Tā jau es domāju... – novilka dakteris Zeļenkovs, piecēlās un, vairāk neko nepaskaidrojot, izgāja pa durvīm.

Ko īsti viņš domājis par šo Sorokinu Aleksandru Matvejeviču, 1948. gadā dzimušu, Roberts Mičulis tā arī neuzzināja. Nevarētu teikt, ka tas viņu arī sevišķi interesētu. Uzlicis galvā žokejnīcu, Roberts devās uz durvju pusi, kad no blakus kabineta istabā iespurdza neliela auguma meiča baltā virsvalkā un cepurītē un metās Robertam ap kaklu.

– Čipiņ, cik tu šodien mīļš! – Puisim uz vaiga nošmaukstēja buča. – Vai salabosi mums tējkannu?

– Kāpēc vienmēr es?! Te tak veču netrūkst!

– Tu vienīgais kaut ko saproti no elektrības, pārējie, ja sāks rakņāties pa *čaiņiku*, to mūsu kantori vienkārši nosvilinās!

– Rasmiņ, es esmu *pēc sutkas*, man acis veras ciet...

– Nu tikai uzmet aci, kamēr vēl nav aizvērusies pavisam, gan jau tur nav nekas sarežģīts... Mēs tak bez kafijas visu dienu neizturēsim!

“Un vajadzēja arī man te atļist! Sen jau būtu mājās gultā!” Roberts pie sevis nosodījās, nometa cepuri uz galda un sekoja medmāsiņai Rasmai, pa ceļam iekniebams viņai dibenā un saņemdams dunku pakrūtē.

Darba nedēļa bija sākusies.